

УДК 634.02

Код UPOV: FAGUS_SYL

Методика
проведення експертизи сортів бука лісового (*Fagus sylvatica* L.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Fagus sylvatica* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – саджанці

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити п'ять саджанців чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості та сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 5 рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки представлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);
 MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 5 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин.

4. Оцінка на відмінність, однорідність та стабільність

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти дерев нетипові не допускаються.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів, використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють в межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: форма крони (ознака 1);
- Пагін поточного року: забарвлення (ознака 6);

- Час початку розпускання верхівкової бруньки (ознака 17).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довкілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів бука лісового

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) (+) PQ	Дерево: форма крони VG 1	яйцеподібна проміжна конусоподібна	1 2 3	
2. (+) QN	Дерево: за висотою MG 1	низьке середнє високе	3 5 7	
3. (+) QN	Дерево: стовбур за висотою (до першої скелетної гілки) MG 1	низький середній високий	3 5 7	
4. PQ	Дерево: забарвлення кори VG 1	сіре коричнєве червонувато-буре	1 2 3	
5. QN	Пагін поточного року: за довжиною MS 3	короткий середній довгий	3 5 7	
6. PQ	Пагін поточного року: забарвлення VS 3	оливкове сіро-коричнєве червонувато-буре	1 2 3	
7. (*) PQ	Листок: форма VG 1	яйцевидна овальна ланцетна	1 2 3	
8. QL	Листок: зубчастість VG 1	відсутня наявна	1 9	
9. (+) PQ	Листок: форма основи VG 1	клиноподібна округла	1 2	
10. QL	Листок: глянсуватість верхнього боку VG 1	відсутня наявна	1 9	
11. QL	Листок: опушення нижнього боку VG 1	відсутнє наявне	1 9	
12. QN	Листкова пластинка: за довжиною MS, 1	коротка середня довга	3 5 7	

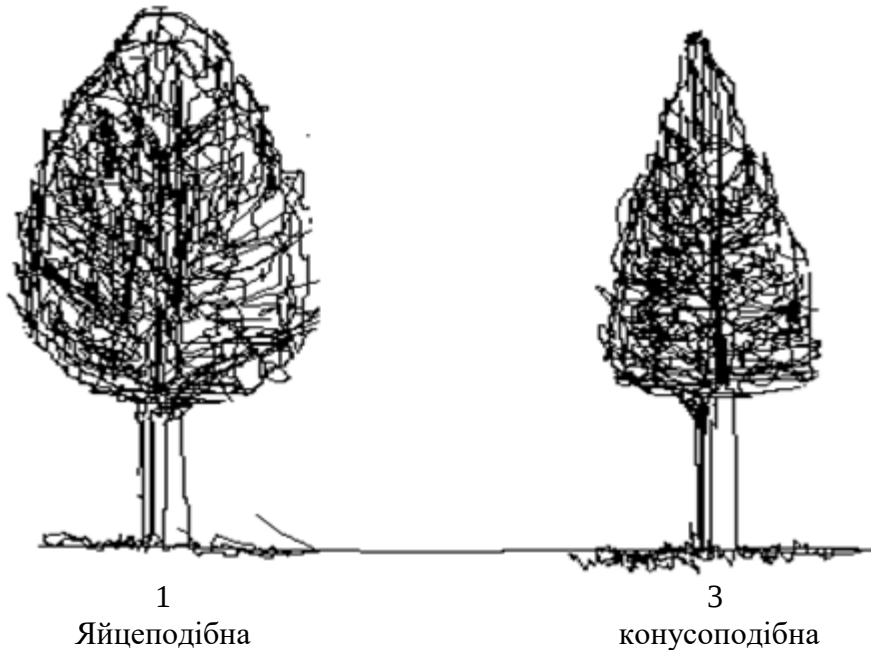
1	2	3	4	5
13. QN	Листкова пластинка: за шириною MS, 1	вузька середня широка	3 5 7	
14. (*) QN	Листок: інтенсивність зеленого забарвлення VG, 3	слабка помірна сильна	3 5 7	
15. (+) QN	Черешок: за довжиною MS, 1	короткий середній довгий	3 5 7	
16. PQ	Черешок: забарвлення з-під сонячного боку VG, 1	світло-зелене темно-зелене коричнєве	1 2 4	
17. (*) QN	Час початку розпускання верхівкової бруньки VS, 3	ранній середній пізній	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів бука лісового

Коди фаз росту й розвитку рослин, у які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз розвитку рослин
1	Утворення гілок поточного року
2	Поява верхівкових бруньок
3	Розпускання верхівкових бруньок

До 1. Дерево: форма крони.

До 2. Дерево: за висотою, м.

Низьке – до 15, середнє – 15–25, високе – понад 25.

До 3. Дерево: стовбур за висотою (до першої скелетної гілки) , м.

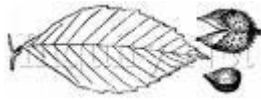
Низький – до 3, середній – 3–5, високий – понад 5.

До 9. Листок: форма основи.

1

Клиноподібна

2

округла

До 15. Черешок: за довжиною, см.

Короткий – до 1,0; середній – 1,0–2,5; довгий – понад 2,5.

9. Література

1. Доброчаева, Д. Н. и др. Определитель высших растений Украины. / Д. Н. Доброчаева, М. И Котов, Ю. Н. Прокудин и др. – Изд. І. К.: Фитосоциоцентр. – 1999. – С. 62.

2. Бук лісовий (*Fagus sylvatica* L.)/ Определитель растений on-line // URL: [http://www.plantarium.ru./page/view/item/15877.html/Fagus sylvatica L.](http://www.plantarium.ru./page/view/item/15877.html/Fagus%20sylvatica%20L.)